

GLÄNS ÖVER SJÖ OCH STRAND

BETLEHEMS STJÄRNA

TEXT: Viktor Rydberg (1828-1895). Svensk författare, föreläsare, riksdagsman, kulturkritiker och professor vid Stockholms högskola. 1877 blev Rydberg medlem av Svenska Akademien och samma år hedersdoktor i Uppsala. Han arbetade bl.a. vid Jönköpingsposten och Göteborgs Handels- och Sjöfarts Tidning.

Dikten *Betlehems stjärna* kom ut i Dikter andra samlingen från 1891. Det är möjligt att den var tänkt som en del av ett större diktverk som då skulle ha fått titeln "Guds kungadöme och Lucifers". Dikten kom i stället att ingå i kapitel 7 "På Mäster Gudmunds brygga" i romanen *Vapensmeden*, som har kallats Viktor Rydbergs "hägringar från reformationstiden". Den är skriven i slutet av 1870-talet, men kom ut först 1891. Dikten består av fyra verser och blev färdig strax innan manuset till romanen skulle lämnas in till förläggaren. Handlingen utspelar sig under reformationstiden i Sverige men tar sikte på företeelser i Rydbergs egen tid. Det är vapensmedens Margit som en försommardag sjunger harpospelaren doktor Svantes sång (han fick sitta och ro) till harpa under en båtfärd på Vättern. Hennes far, Gudmund, sköter rodret.

Sången *Betlehems stjärna* sjöngs av en barnkör vid Viktor Rydberg dödsbädd. Ur samma bok, *Vapensmeden*, kommer också dikten *Harpolekaren och hans son* (tonsatt av Ivar Widéen).

MUSIK:

Alice Charlotte Sandström - Tegnér (1864-1943). Svensk kompositör och musiklejare.

Efter examen från Lärarinneseminariet i Stockholm 1883 studerade Alice Tegnér musik för bl.a. Norman och Lundberg. Hon blev snart Djursholms musiklejare och kyrkans organist.

Hon komponerade orgelmusik, festmusik, fyra kantater, psalmer och många, många barnvisor. En del av dessa betraktas nästan som folkvisor. Under åren 1892 - 1934

gav hon ut 9 häften med titeln *Sjung med oss mamma. Gläns över sjö och strand* finns i häfte två (1893) som också innehåller *Brevduvan* (dans och rörelselek), *Vaggsång*, *Katten och svansen*, *Tuppen och hönan* och de fosterländska sångerna *Karl den tolfte* och *Frihet är det bästa ting*. Hon var den första som tonsatte dikten *Betlehems stjärna* och det var först genom hennes tonsättning den blev en julsång.

Något år innan familjen Tegnér byggde sitt hem Tegnabo i Djursholm, som de flyttade in i 1891, flyttade Viktor Rydberg till Ekeliden i Djursholm. Han blev snart skolans inspektor.

Alice Tegnér blev mycket glad och väldigt inspirerad när hon 1892 fick löfte att tonsätta hans dikt *Betlehems stjärna*.

Första gången hon och flickorna skulle framföra sången på skolans julavslutning var hon ängslig över vad Viktor Rydberg skulle tycka om att hon ändrat i texten för att den skulle passa musiken bättre. Han blev bara rörd till tårar och sa: "Kära fru Tegnér, ändra hur mycket ni vill. Nu förstår jag att en dikt blir aldrig folkets egendom, förrän den sjunges".

Alice Tegnér var också en av de drivande krafterna bakom sångsamlingarna *Unga röster* (1904) och *Sjung svenska folk* (1905).

Gustaf Nordqvist, Ivar Widéen (1916) och Oskar Lindberg (1938) har också tonsatt *Betlehems stjärna*.

Att sjunga: *Goder afton* (Sjung med oss mamma, häfte 1, 1892), *Nu så kommer julen* (Topelius, Sjung med oss mamma, häfte 3, 1895), *Juldagsmorgonen* (Sjung med oss mamma, häfte 4, 1897), *Nu sjunga Guds änglar*, *Nu så är det jul igen* (Sjung med oss mamma, häfte 5, 1899), *Tre pepparkaksgubbar*, *Julnatten* (Sjung med oss mamma, häfte 6, 1913), *En jul när mor var liten*, *Herdarna spela för barnet* (Bok nr 13), *Jesus*, *Julglädje*, *Maria i Törneskog*, *Barnet i krubban* (19 julsånger/Reuter & Reuter), *O, Betlehem!*, *Sions dotter*, *O, Stjärna du som tändes*, *Du ringa stad*, *Julottan - Betlehems stjärna med evigt ljus*, *Vid Juletid - Så klart de stjärnor glimma*, *O Betlehem, du ringa stad* (bl.a. i Jan-Åke Hillerud: *Julen runt/Reimers*), *God morgon, mitt herrskap* (Bok nr 66), *Herdar uti Betlehem* (Bok nr 62), *God Jul*, *Vem vill till krubban gå*, *En stjärna rann på himlen klar*, *Julglädje* (ur Sju julsånger, 1917), *Det ringer till otta*, *Jesusbarnets födelsedag* (Fyra julsånger, 1935). H Kjerulf: *Jungfru Maria i rosengård* (text: Viktor Rydberg ur Malin Holmström - Ingers: *Den svenska sången/Glerups förlag*).

**Musiken är fortfarande upphovsrättsskyddad.
Därför kan jag inte återge sången här.**

Sången finns med pianokomp i Sånger kring jul, Nordiska musikförlaget, med diskantstämma i Carl-Bertil Agnestic: Lätt för kör 3, Gehrman, i trestämmig sättning i 19 Julsånger, Reuter & Reuter, i Julkörprisma, Gehrman och i David Wikander: Sång i december (trestämmig damkör), Nordiska musikförlaget.

.

.

BETLEHEMS STJÄRNA

Gläns över sjö och strand,
stjärna ur fjärran,
du, som i Österland
tändes av Herran!
Barnen och herdarne
följa dig gärna,
Betlehems stjärna.

Natt över Judaland,
natt över Sion.
Borta vid västerrand
slocknar Orion.
Herden, som sover trött
ute å fjället,
barnet, som slumrar sött
inne i tjället,
vakna vid underbar
korus av röster,

skåda en härligt klar
stjärna i öster,
gånga från lamm och hem,
sökande Eden,
stjärnan från Betlehem
visar dem leden
fram genom hindrande
jordiska fångsel
hän till det glindrande
lustgårdens stängsel.

Armar där sträckas dem,
läppar där viska,
viska och räckas dem
ljuva och friska:
"stjärnan från Betlehem
leder ej bort, men hem". -
Barnen och herdarne
följa dig gärna,
strålande stjärna!

Viktor Rydberg (1828-1895)

GLÄNS ÖVER SJÖ OCH STRAND BETLEHEMS STJÄRNA

Vättern var i dag så klar och stämde så in i himmelfärgen, att om icke en vindkåre då och då dragit silvergrått vattrade band över sjöns yta, och om icke guldstänk blänkt kring jullens årblad, så kunde en åskådare å stranden tyckt, att den hade sin väg i luften.

Svante hade icke rott långt, då Margit, som var hans lärjunge i strängospel och kunde många visor, som han diktat, förde händerna över harpan och sjöng i takt med årtagen och med de svala, friska suckarna av vattnet framför jullens bog:

(INLEDNINGSTEXTEN TILL SÅNGEN)